

էր այսպիսի յիշատակներ ընել . միթէ բաւական չէ՞ն մեղի խորատ ըլլալու մեր անցեալ չարիքը , որոնց դառն պտուղը ինչուան այսօր կը ճաշակենք . դեռ պիտի իշխէ՞ այն կապուտակ նախանձը , իր մահաշունչ վիշապէ գլուխը հայոց ամէն պակսութիւններէն ալ վեր բարձրացընել , և իր քան զամէն կիրք անարգ , խիստ , և չարագործ բնութիւնը յայտնել . երբոր հպարտութիւնը կը ջանայ ինք զինքն միայն բարձրացընել , այս ժանգոտ կիրքն պիտի ջանայ զուրիշները կործանել . այսչափ ամէն դիէ երեւցած լոյսերու մէջ՝ դեռ պիտի յանդգնի .
 “ Հնագունեղ նախանձը ,” կուրացընելու անբարեսէր միտքը , ինչպէս կը բողոքէր համնա վարդապետը՝ անոնց դէմ որ յանիրաւի յԱւրոպացւոց խորշելով՝ անոնց ամենէն իրաւ և սրբազան բաներն ալ կ'արհամարհէին : ‘Վեռ պիտի դողդողայ գոլի պէս բարերարին ձեռքը տալու ատեն , և բարերարելոյն՝ առնելու ատեն , վախնալով որ չըլլայ թէ նախանձոտ աչք մը՝ այն սրբազան առաքինութեան մէջ ալ պատրուակ մը գտնայ իր չարութեանը : ‘Վեռ պիտի կասկածին երկու սեղանաւորք մէկ տախտի վըայ նստած , երկու խոյրակիցք մէկ բարձի վըայ , երկու կարգաւորք մէկ աստիճանի , թէ ընկերնին զիրենք վարձգելու մտածմունք մը ունենայ :

Այսպիսի վախեր և կասկածներ շատ հեռու են մեր ազգերնու յառաջադիւնութեանը վըայ ունեցած յոյսերնէս և փափաքնէս . մանաւանդ երբ մէկ կողմէն կը տեսնամք օրինակով ալ՝ որ շատ տեղ հին նախանձը թուլացեր է , սնոտի խտրութիւնները վերցուեր են , ազգասիրութե ձայնը աշխարհքէ աշխարհք անցնելով՝ իր արձագանգը կը գտնէ , հարկաւոր խնդիրք և գիտելիք՝ իրարու սիրով կը հաղորդուին , ու մէկ խօսքով՝ շատ տեղ սկսեր է իմացուիլ թէ մարդկութիւնը կը պահանջէ զազգասիրութիւն , որ է աննախանձ իրեն արենակցաց և լեզուակցաց բարիքը ուղել աւելի քան թէ օտարազգեաց , և անոնցմով զուարճանալ , ինչպէս որ իր բարիքը

կ'ուզէ և կը զուարճանայ : Իսկ սա . կայն քանի որ մէկալ կողմէն ալ դեռ չեմք տեսնար կրթութեան ընդհանուր յառաջմունքը ամէն դաս մարդկանց մէջ , և ոչ հին կարծեաց բողոքովին վերցուիլ , և ոչ հասարակաց ջանք մը՝ ազգին յառաջադիւնութեան . և քանի որ մտքերնէս կ'անցնի , թէ երբոր ազգերնիս նախանձու պատճառաւ անցեալ դարերուն մէջ այնչափ թշուառ եղաւ և ետք մնաց , հապա ինչո՞ւ այս դարուս մէջ ալ այնչափ առաջ չերթար՝ որչափ որ կրնար երթալ . ահ , այն ատեն՝ չեմք կրնար արդարացընել նոր դիպուածներն ալ՝ այս ախտին բժէն , և չուզելով ալ իրաւունք մը կուգայ մեզի վախի և դողի , և այս համառօտ յիշելիքս թողուի մէջ աննախանձ ազգասիրաց և նախանձոտ ազգաւերաց . վասն զի՝
 “ Մէն ,” աննախանձ , կ'ըսէ իրիկար , կամբա ,
 “ րեգործ կամ բարեկամ է , ամէն նա ,
 “ խանձոտ ալ կամ չարագործ կամ չա ,
 “ րակամ է : Եւ որչափ է տարբերու ,
 “ թիւն այսպիսի գործոց կամ կամաց ,
 “ մէջ ,” :

Հ . Ղ . Մ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ս'անը որոյ Բիւ-էորդաւ սորվեցընելու՝ նոր կերպ ճ :

ԻՌՈՒԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ գիտնալուն ալ մենահարկաւոր ըլլալը ամենուն յայտնի է , անոր համար պզտիկուց կը ջանանք սորվիլ և սորվեցընել . տղաք և մանաւանդ մանր տղաք աս օգուտները չճանչնալով՝ շուտով կը ձանձրանան երբոր թիւ կարդալ սկսին , և գրեթէ շատ անգամ անօգուտ կ'ըլլայ վարպետին ըրած ջանքը : Եւ որչափ այս բանս դիւրին և զուարճալի ընելու համար՝ մանր տղոց խաղալի պէս գործիք մը հնարուած է , որ շատ կը դիւրացընէ իրենց թիւ կարդալուն ուսմունքը :

Վործին ամենապարզ է , քառակու-

սի շրջանակ մը չորս հասարակ թելով կամ բարակ գաւազաններով զատուած հաւասար հեռաւորութեամբ, թելերուն վերի ծայրը վերին շրջանակին տակ մէկ մէկ ալ խորշ պէտք է շինել, կամ թէ թելերուն վերի մասը տուփերու մէջ ծածկել. այն ծածկած մասերուն վրայ պէտք է անցընել ամէն մէկին տաս տաս հատ մանր գնտակներ. խորշերուն տակը պէտք է ծակ ըլլայ որ բացուի փակուի և ուղած ատենդ պզտի գնտակները թելերուն վրայ վեր վար քաշուի։

Եւ չորս խորշերս ձախ կողմէն երթալով դէպ ՚ի աջ, առջինն է տուփ միաւորի, երկրորդը տասնաւորի, երրորդը հարիւրաւորի, չորրորդը հազարաւորի։

Արարեալ տղոց պիտի իմացնէ որ ձախ կողմէն սկսեալ առջի սիւնակին վրայ իյնող գնտակները միաւոր թիւերը կը նշանակեն՝ մէկէն ինչուան ինը. այսպէս ալ երկրորդ սիւնակին վրայ իյնողները կը ցուցնեն տասնաւոր թիւերը ինչուան իննըսուն, և թէ նոյն է՝ միաւորի սիւնակին վրայ տասը գնտակ ձգելը, և տասնաւորին սիւնակին վրայ մէկ հատ մը, վասն զի տասնաւորի սիւնակին մէկ գնտակը, միաւորի սիւնակին տասը գնտակը կ'աժէ, նոյնպէս ալ հասկըցընել հարիւրաւորին և հազարաւորին ուժը։

Եւս սորվեցընելով, օրինակի համար երբոր ուղէ վարպետը կարդացընել տղոց այս տարուանս 1849 թիւը՝ կը ձգէ միաւորի սիւնակին վրայ իր խորշէն ինը գնտակ, տասնաւորի սիւնակին վրայ անոր խորշէն չորս հատ, հարիւրաւորին վրայ ութը, հազարաւորին վրայ մէկ. առանկով տղաքը զուարճանալով և գրեթէ խաղալով թիւ կարդալ կը սորվին. և քանի որ մտքերնին բացուի և վարժին՝ գործւոյն սիւնակներն ալ կրնան աւելնալ՝ երկայն թիւեր ալ կարդալու համար։

Իսկ թէ որ մէկը այս գործւոյն աւելի պարզն ալ կ'ուզէ՝ ձախ ձեռքը բանայ բութ մատը ամփոփելով ափին մէջ, գործին ձեւացաւ. վերջը աջ ձեռքին երկու մատովն ալ օղակներ առնու գրնտակներու տեղ՝ և վերի ըսած կանոնով

անցընէ ձախ ձեռքին չորս տնկած մատներուն վրայ, ու մանր տղոց սորվեցընէ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպայի սէր։

ԵՍՔԻՂԻՍ անուանի յոյն բանաստեղծը՝ պզտիկուց աւելի զինուորական վիճակի սէր ձգեր էր, որով մէկ քանի պատերազմներու մէջ ալ մտաւ ու քաջութեամբը շատ հռչակուեցաւ։ Բայց վերջը ան ասորի թողնուլ բանաստեղծութեան ետեւէ եղաւ, որ աւելի բնութեանն ալ յարմար էր, որով անոր մէջ գերազանցեց և երևելի եղերեղական բանաստեղծ եղաւ։ Եւրիկայ ամբաստանեցաւ թէ իր գրուածոցը մէջ ուղիղ բարոյական սկզբանց դէմ բան գրած ըլլայ. անոր համար ատենն կանչուեցաւ և աղէկ մը քննուելէն վերջը որոշեցին որ քարկոծուի։ Երբոր սահմանեալ օրը եկաւ որ պիտի քարկոծուէր՝ դահիճները բռնեցին զինքը ու բերին կեցուցին այն հրապարակը՝ ուր տեղ շատ անգամ զարմացուցեր էր Եւրիկայի ժողովուրդը իրեն անուանի թատերգութիւններովը։

Վիտուն և առաքինի մարդիկ կ'ողբային անոր մահուանը վրայ, բայց հասարակ ժողովուրդը կ'ուզէր որ շուտով կատարուի դատականքը։ Եւրիկայ երբ որ տեսաւ թէ դահիճները պատրաստուեցան քարկոծելու, «Ուրեմն պիտի մեռնիմ ըստ, այսպիսի վատահալ բաւ տանջանքով մը», Եւրիկայ չմնտաւ իր եղբայրը վազեց հասաւ անոր քով. «Վի՛չ մը կեցիք, ըստ, ո՛վ Եւրիկայի, ու մտիք ըրէք ինձի։ Երբոր Վսեղքսէս հարիւր հազար զօրքով Յունաց վրայ վազեց, յայտնի է որ ամէնքնիս ահով դողով սարսափեցանք, բայց ան տասը հազար մարդը ո՛վ ոտքի վրայ հանեց, որոնք կամք իրենց կեանքը դրին հայրենեաց ազատութեան համար, կամ յաղթել և կամ